

Sygn. akt VII AGa 849/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VII Wydział Gospodarczy i Własności Intelektualnej w składzie:

Przewodniczący: sędzia Przemysław Feliga

Protokolant: Dominika Kobiec

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2022 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa akf (...) S.A. w W.

przeciwko D. N.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 6 maja 2021 r., sygn. akt XX GC 38/12

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę sądowi okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt VII AGa 849/21

UZASADNIENIE

Pozwem z 30 grudnia 2011 r. akf (...) S.A. w W. (dalej jako „(...)”) domagał się zasądzenia solidarnie od D. N. i J. N. 130.508,83 zł z weksla wraz z odsetkami umownymi w podwójnej wysokości odsetek ustawowych nie wyższej jednak niż kwota odsetek maksymalnych określonych w art. 359 § 2 (1) k.c. za każdy dzień opóźnienia począwszy od wytoczenia powództwa do dnia zapłaty oraz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na pozew J. N. wniosła o oddalenie powództwa ponad 3897,61 zł.

6 listopada 2012 r. sąd okręgowy wydał wyrok zaoczny wobec D. N. zasądzający od niego na rzecz powoda 130.508,83 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości podwójnych odsetek ustawowych od 23 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu - 5248,36 zł.

3 grudnia 2012 r. D. N. wniósł sprzeciw od wyroku zaocznego, zaskarżając go w całości, wnosząc o oddalenie powództwa.

Postanowieniem z 21 sierpnia 2014 r. Sąd umorzył postępowanie wobec J. N..

Wyrokiem z 6 maja 2021 r. (XX GC 38/12) w sprawie z powództwa akf (...) S.A. w W. przeciwko D. N. o zapłatę, sąd okręgowy utrzymał w mocy wyrok zaoczny wydany przez Sąd Okręgowy w Warszawie z 6 listopada 2012 r. (XX

GC 38/12) (pkt 1); oddalił wniosek restytucyjny D. N. o zasądzenie powoda na jego rzecz 189.276,44 zł (pkt 2) oraz rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt 3).

Przedmiotowy wyrok został oparty na następujących ustaleniach faktycznych:

3 września 2008 r. powód, jako finansując, zawarł z pozwanymi, jako korzystającymi umowę leasingu, na podstawie której oddał korzystającym do używania ultrasonograf SonoScape 1000BV s/n (nr seryjny (...)) z wyposażeniem: głowica mikrokonweksowa (nr seryjny (...)), oryginalny wózek S. S., ucyfrowanie CR, oprogramowanie do Stacji lekarskiej P., zestaw komputerowy. Umowa zawarta została na 60 miesięcy. 12 września 2009 r. przedmiot leasingu został kupiony za cenę brutto 139.570,62 zł. 16 września 2008 r. przedmiot leasingu został dostarczony oraz zamontowany u pozwanych, którzy tym samym nie zgłosili żadnych zastrzeżeń co do jakości, czy ilości przedmiotów leasingu ani też ich montażu, potwierdzając odbiór przedmiotu leasingu w obecności powoda oraz dostawcy.

Pozwani zaprzestali płacenia umówionych rat leasingowych. 17 listopada 2009 r. D. N. wypowiedział swój udział w spółce cywilnej łączącej go z J. N., funkcjonującej pod nazwą Klinika weterynaryjna. Gdyby pozwani uiszczali wszystkie raty, to na 10 czerwca 2010 r. z tytułu dalszych rat do zapłaty pozostałoby 86.287,33 zł netto (kapitał), co przy uwzględnieniu dyskonta daje 93.314,85 zł.

W oparciu o § 18 ust. 2 lit. a) OWU powódka rozwiązała umowę ze skutkiem natychmiastowym, gdyż korzystający zalegali z zapłatą co najmniej jednej raty leasingowej. Na 10 czerwca 2010 r. tj. dzień sporządzenia oświadczenia powodowej spółki o rozwiązaniu umowy leasingu, nie zostały uregulowane wymagalne raty leasingowe na 12.905,52 zł. Wyliczenie salda na ten dzień wskazywało na łączne zadłużenie pozwanych w wysokości 107.212,46 zł, na które składały się 12.905,52 zł zaległych rat leasingowych, 533,17 zł tytułem odsetek od rat leasingowych zapłaconych po terminie, 366,92 zł tytułem odsetek od niezapłaconych rat leasingowych, 122 zł tytułem opłat administracyjnych i 93.314,85 zł tytułem świadczenia wyrównawczego obliczonego w oparciu o zdyskontowane raty. W związku z brakiem spłaty zadłużenia powódka na podstawie § 10 ust. 17 OWU i obowiązujące u powoda zestawienie opłat prowizji zażądała zapłaty 122 zł tytułem opłat administracyjnych po 50 zł plus VAT w związku z wystosowaniem przez powoda do pozwanej dwóch wezwań zapłaty. 10 czerwca 2010 r. powód wystawił noty obciążeniowe: na 533,17 zł i na 336,92 zł z tytułu skapitalizowanych odsetek od nieuiszczonych rat.

J. N. dokonała częściowej spłaty zadłużenia w wysokości 10.000 zł: 5000 zł uiszczała 18 czerwca 2010 r. i 5000 zł - 12 lipca 2010 r. zmniejszając zadłużenie do 2905,52 zł.

Zgodnie z § 19 ust. 5 OWU pozwani obowiązani byli do zwrotu przedmiotu leasingu w terminie 3 dni kalendarzowych począwszy od dnia rozwiązania umowy leasingu. Ze względu na niezastosowanie się pozwanej do tych regulacji, powód na podstawie § 19 pkt. 9 OWU uprawniony był do podjęcia czynności windykacyjnych mających na celu odzyskanie i zabezpieczenie przedmiotu leasingu. Czynności windykacyjne mające na celu odzyskanie i zabezpieczenie przedmiotu leasingu, w tym usługi związane z interwencją i demontażem urządzeń zostały zlecone firmie zewnętrznej A. T..

17 czerwca 2010 r. A. T. udał się do siedziby leasingobiorcy we W. ulica (...) w celu dokonania zabezpieczenia i odbioru przedmiotów leasingu. Po przybyciu na miejsce wręczył za pokwitowaniem J. N. wypowiedzenie umowy leasingu, a następnie poinformował o celu swojej wizyty. W odpowiedzi pozwana poinformowała, że z uwagi na brak możliwości korzystania ze sprzętu, którego część znajduje się u dostawcy, który nie potrafił poradzić sobie z jego naprawą, prosi o rozważanie zgody na częściową spłatę zadłużenia. Pozwana prosiła o umożliwienie pozostawienia aparatu USG, zawarcie stosownego porozumienia i umożliwienie dalszego kontynuowania umowy leasingu. Zaproponowała dokonanie natychmiastowej zapłaty 5000 na poczet zadłużenia. Następnie okazała protokoły przekazania sprzętu do serwisu naprawiającego. A. T. skontaktował się z A. P. z (...), którą poinformował o okolicznościach i poprosił o stanowisko. W odpowiedzi A. P. poinformowała, że jest po rozmowie z pozwaną i w przypadku dokonania zapłaty zadeklarowanej 5000 zł, należy wstrzymać odbiór pozostałych przedmiotów do 29 czerwca 2010 r., gdyż w tym dniu zadeklarowała ona przybycie do powódki w celu zawarcia stosownego porozumienia. 2 lipca 2010 r. w trakcie rozmowy

z A. P. A. T. został poinformowany, że pozwana przybyła na spotkanie i zawarto z nią stosowne porozumienie, w związku z czym czynności windykacyjne należy uznać za zakończone.

Część sprzętu będącego przedmiotem leasingu była w naprawie u sprzedawcy od 29 kwietnia 2010 r., a część na terenie Kliniki weterynaryjnej prowadzonej przez pozwanych we W.. Sprzęt był 2 marca 2010 r. zgłoszony do usługi serwisowej i 3 marca 2010 r. serwisująca sprzęt firma zdiagnozowała że występuje blokada docisku kasety.

W oświadczeniu z 17 czerwca 2010 r. J. N. zobowiązała się do natychmiastowego wydania przedmiotu leasingu w przypadku braku zawarcia 29 czerwca 2010 r. stosownego porozumienia. Przedmiotowe porozumienie nie zostało jednak zawarte z winy pozwanej, która nie stawiała się na ustalonym uprzednio spotkaniu w siedzibie powoda 29 czerwca 2011 r., natomiast zostało zawarte przez J. N. 2 lipca 2010 r. W oświadczeniu z 2 lipca 2010 r. J. N. uznała dług wobec powódki na 8897,61 zł oraz zobowiązała się do pokrycia kosztów windykacji i wznowienia umowy tj. do zapłaty łącznie 13.045,61 zł w trzech ratach tj. 5000 zł - 12 lipca 2010 r., 5000 zł - 26 lipca 2010 r. i 3045,61 zł - 3 sierpnia 2010 r.

Wobec niewywiązania się z warunków porozumienia powodowa spółka była zmuszona do podjęcia ponownych czynności windykacyjnych celem odbioru przedmiotu leasingu. Tytułem zaległości nie została spłacona kwota zaległych rat w wysokości 2905,52 zł wraz z odsetkami, nie były płacone bieżące raty jak również nie doszło między stronami do zawarcia nowej umowy leasingu, która zmieniałaby dotychczasowe warunki. J. N. nie zwróciła również leasingowanego sprzętu. Zapłaciła pierwszą ratę zgodnie z porozumieniem z 2 lipca 2010 r. w dniu 12 lipca 2010 r., ale nie zapłaciła drugiej raty w dniu 26 lipca 2010 r., a zatem w terminie 3 dni czyli do 29 lipca 2010 r. powinna zwrócić powodowi przedmiot leasingu. 7 września 2010 r. A. T. ponownie udał się do siedziby leasingobiorcy we W. i poprosił o wydanie przedmiotu leasingu. W czasie tej wizyty udało się odebrać ultrasonograf (...), głowicę do badań (...) i wózek do (...), natomiast nie doszło do wydania zestawu komputerowego, gdyż pracownik Kliniki weterynaryjnej nie wiedział, jaki sprzęt ma wydać i zwrócił się o dokładne wskazanie specyfikacji składników tego zestawu w celu jego zlokalizowania. Z uwagi na brak informacji od finansującego odnośnie tych danych identyfikacyjnych, ustalono z J. N., że (...) przekaze dane leasingobiorcy w celu przygotowania zestawu urządzeń, a po potwierdzeniu ich dostępności dokona ich odbioru.

Na początku grudnia 2010 r. między D. N. i (...) toczyły się rozmowy na temat przejęcia umowy przez pozwanego. Wobec konfliktu między pozwanymi D. N. nie chciał odebrać sprzętu od byłej współpracownicy i oczekiwał, że sprzęt będzie mu wydany przez (...), jednakże w tym czasie sprzęt nie był jeszcze zwrócony leasingodawcy przez J. N.. 17 grudnia 2010 r. A. T. ponownie udał się do Kliniki weterynaryjnej we W. wraz z informatykiem celem odbioru sprzętu wchodzącego w skład wyposażenia komputerowego: monitora dotykowego, monitora A., klawiatury komputerowej, myszy optycznej, komputera PC, programowania i klucza sprzętowego. Stan sprzętu został sprawdzony, a następnie sprzęt przetransportowano do siedziby (...) w W.. 20 grudnia 2010 r. D. N. został poinformowany, że całość sprzętu jest do odbioru w W.. A. (...) zwracał się do D. N. o pilne dosłanie dokumentów dotyczących jego sytuacji finansowej. 24 stycznia 2011 r. (...) przekazał D. N. dane dotyczące brakującego wcześniej sprzętu odebranych od J. N. 17 grudnia 2010 r. 7 lutego 2011 r. (...) przesłał D. N. do podpisu projekt nowej umowy leasingu z harmonogramem i wekslem do podpisu. Ostatecznie nie doszło do zawarcia nowej umowy leasingu między D. N. i (...), gdyż D. N. winił leasingodawcę za nieokazanie mu sprzętu. Koszty windykacji przedmiotu leasingu zostały stwierdzone odpowiednio fakturą VAT wystawioną przez (...): nr (...) z 2 lipca 2010 r. na 1708 zł (interwencja); nr 5/09/2010 z 7 września 2010 r. na 2684 zł (koszty windykacyjne związane z zabezpieczeniem i odbiorem); nr 4/12/2010 z 20 grudnia 2010 r. na 732 zł (koszty transportu). W związku z powyższym, powodowa spółka wystawiła fakturę VAT nr: (...) z 12 sierpnia 2010 r. na 1708 zł (refaktura kosztów interwencji), nr (...) z 16 września 2010 r. na 2684 zł (refaktura kosztów związanych z zabezpieczeniem i odbiorem ultrasonografu), nr (...) z 31 grudnia 2010 r. na 732 zł (refaktura kosztów transportu i usługi informatycznej związanej z odbiorem sprzętu do umowy leasingu) oraz nr (...) z 19 sierpnia 2010 r. na 30,50 zł (refaktura kosztów wydania duplikatu dokumentów). Łącznie (...) poniosła dodatkowe koszty w kwocie 5154,52 zł tytułem kosztów windykacji oraz demontażu przedmiotu leasingu i wystawienia duplikatu dokumentów. Wobec nieuiszczenia należności, pismami z 31 grudnia 2010 r. oraz 9 marca 2011 r. zostały wysłane do pozwanych dwa

wezwania do zapłaty opiewające łącznie na kwotę 5154,50 zł tytułem kosztów windykacji, interwencji, demontażu i przedmiotu leasingu i wydania duplikatu dokumentów.

Ponieważ leasingobiorcy nie uiszcili naliczonych kwot, (...) wypełnił jeden z weksli stanowiących zabezpieczenie umowy leasingu na kwotę 130.508,83 zł wpisując w wekslu datę płatności 31 października 2011 r. i pismem z 5 października 2011 r. wezwał obu współników spółki cywilnej do zapłaty.

19 kwietnia 2011 r. (...) zawarł z J. A. prowadzącym działalność w postaci przychodni weterynaryjnej we W. umowę leasingu obejmującego sprzęt odebrany J. N.. J. A. był znajomym pozwanych i przyczynili się oni do zawarcia tej umowy. Wartość netto sprzętu w umowie została określona na 70.000 zł netto, tj. 86.100 zł brutto. Umowa przewidywała na koniec umowy wykup sprzętu za kwotę 700 zł. Sprzęt został przekazany korzystającemu 2 czerwca 2011 r. Sprzęt ten został wykupiony przez J. A. w czerwcu 2015 r. za kwotę 700 zł netto plus VAT

Sąd okręgowy zważył, że powództwo jest usprawiedliwione co do zasady i co do wysokości.

Sąd I instancji przyjął, że stosunek prawny nawiązany przez strony niniejszego sporu regulowała umowa leasingu (art. 709¹ k.c.), jak również Ogólne Warunki Umowy Leasingu.

Wyjaśniono, że rozwiązanie umowy leasingu nastąpiło na podstawie § 18 ust. 2 a) OWU, zgodnie z którym finansujący uprawniony był do rozwiązania umowy ze skutkiem natychmiastowym, gdy korzystający zalega z zapłatą co najmniej 1 raty leasingowej lub popadł zwłokę z płatnością przekraczającą 14 dni każdej innej należności wynikającej z umowy, w tym również kar umownych i prowizji i mimo upływu dodatkowego terminu wyznaczonego na piśmie przez finansującego nie dokonuje płatności.

Wskazano, że na przedmiot procesu składały się: 93.314,85 zł tytułem świadczenia wyrównawczego obliczonego w oparciu o zdyskontowane raty, 2905,52 zł z tytułu zaległych rat leasingowych, 533,17 zł tytułem odsetek od rat leasingowych zapłaconych po terminie, 366,92 zł tytułem odsetek od niezapłaconych rat leasingowych, 5154,50 zł tytułem kosztów windykacji, w tym 122 zł tytułem opłat administracyjnych oraz skapitalizowane odsetki naliczone od poszczególnych należności.

Sąd I instancji uznał, że koszty windykacji były należne na podstawie § 19 pkt 9 OWU w związku z niezwróceniem przedmiotu leasingu w terminie 3 dni kalendarzowych począwszy od dnia rozwiązania umowy leasingu (§ 19 pkt. 9 OWU).

Zdaniem sądu I instancji, skuteczne wypowiedzenie umowy leasingu w trybie natychmiastowym uprawniało powoda do domagania się od pozwanych świadczenia wyrównawczego w wysokości 93.314,85 zł obliczonego na podstawie § 18 pkt 6 OWUL, a stanowiącego sumę wartości zdyskontowanej rat i wartości wykupu przedmiotu leasingu (k.74 – OWUL). Stosownie do § 1 ust. 2 lit a) OWUL, wartość zdyskontowana do suma przewidzianych w umowie, a niezapłaconych rat leasingowych, zdyskontowanych przy zastosowaniu obowiązującej stopy dyskonta: 0,75 stopy WIBOR 1M w przypadku umowy leasingu, w której wartość przedmiotu leasingu jest określona w PLN.

Sąd okręgowy wskazał, że pozwany zakwestionował świadczenie wyrównawcze podnosząc, że tego rodzaju świadczenie jest w istocie niedopuszczalną w świetle przepisów kodeksu cywilnego karą umowną, za naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego oraz ze zgodnie z art. 709¹⁵ k.c. finansujący powinien pomniejszyć należność o korzyści jakie uzyskał. Według sądu I instancji zastrzeżenie tego rodzaju postanowienia jest dopuszczalne w świetle zasady swobodnego kształtowania stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.) tym bardziej, że stronami umowy są profesjonalne podmioty będące przedsiębiorcami. Określone w § 1 ust. 2 lit b OWUL świadczenie wyrównawcze zostało zastrzeżone na wypadek rozwiązania umowy przez finansującego z przyczyn leżących po stronie korzystającego określonych w § 18 ust. 2 OWUL. To, że nienależyte wykonanie zobowiązania pieniężnego przez leasingobiorcę poprzez brak zapłaty rat leasingowych stanowiło określoną w § 18 ust. 2 lit. a OWUL podstawę do rozwiązania umowy leasingu, nie przesądza charakteru zobowiązania za które zastrzeżono świadczenie

wyrównawcze, gdyż obowiązek zapłaty świadczenia wyrównawczego wynikał z faktu rozwiązania przez powoda umowy leasingu z przyczyn leżących po stronie korzystającego, a nie z faktu niezapłacenia rat leasingowych, a nadto leasingodawca miał zastrzeżone prawo do rozwiązania umowy także z innych przyczyn określonych § 18 ust. 2 OWUL, które mogły się wiązać z nienależytym wykonaniem obowiązków niepieniężnych przez leasingobiorcę. Z tego względu, dla możliwości skutecznego zastrzeżenia świadczenia wyrównawczego nie ma znaczenia okoliczność, że przyczyną uprawniająca leasingodawcę do złożenia oświadczenia o rozwiązaniu umowy ze skutkiem natychmiastowym, było nienależyte wykonanie przez leasingobiorcę świadczenia pieniężnego poprzez zapłatę rat leasingowych (por. wyrok SN z 20 października 2006 r. IV CSK 154/06.). Zdaniem sądu, jeśli powód wypowiedział pozwanym umowę na podstawie § 18 ust. 2a OWUL, wobec tego był uprawniony do żądania od pozwanych świadczenia wyrównawczego w wysokości obliczonej na podstawie § 18 ust. 6 OWUL.

Sąd okręgowy wyjaśnił również, że zgodnie z art. 709¹⁵ k.c., w razie wypowiedzenia przez finansującego umowy leasingu na skutek okoliczności, za które korzystający ponosi odpowiedzialność, finansujący może żądać od korzystającego natychmiastowego zapłacenia wszystkich przewidzianych w umowie a niezapłaconych rat, pomniejszonych o korzyści, jakie finansujący uzyskał wskutek ich zapłaty przed umówionym terminem i rozwiązania umowy leasingu. W wyroku z 9 września 2020 r. II CSK 758/18 SN uznał, że art. 709¹⁵ k.c. ma na celu przywrócenie takiego stanu rzeczy, w jakim finansujący znajdowałby się, gdyby korzystający należycie wykonywał umowę i nie byłoby podstaw do jej rozwiązania i przyjął, za dopuszczalne zastrzeżenie na podstawie art. 483 k.c. kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy leasingu w razie niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków przez korzystającego, zaznaczając, że chodzi tutaj o zobowiązania, jakie powstaną dla korzystającego w następstwie odstąpienia od umowy leasingu, a nie za niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia pieniężnego. W konsekwencji SN stanął na stanowisku, że „dla możliwości skutecznego zastrzeżenia kary umownej z tytułu odstąpienia od umowy, nie ma znaczenia, że przyczyną, uprawniającą leasingodawcę do złożenia oświadczenia o odstąpieniu było nienależyte wykonanie przez leasingobiorcę świadczenia pieniężnego (zapłata rat leasingowych). Z uwagi na to, że kary umownej można dochodzić nawet, gdy nie powstała żadna szkoda, wystarczy wykazanie, iż nastąpiło odstąpienie od umowy i że dla naprawienia szkód, jakie mogą powstać z tytułu skutecznego odstąpienia od umowy zastrzeżona została kara umowna”.

Sąd okręgowy wyjaśnił, że podziela pogląd wyrażony przez SN w cytowanym orzeczeniu i stoi na stanowisku, że w sytuacji wypowiedzenia umowy z przyczyn leżących po stronie korzystających, leasingodawca był uprawniony do żądania kary umownej nazwanej świadczeniem wyrównawczym i takie zastrzeżenie w umowie nie było sprzeczne z art. 483 § 1 k.c.

Przechodząc z kolei do zawartych w OWUL przesłanek warunkujących możliwość pomniejszenia świadczenia wyrównawczego to należy zauważyć, że treść § 18 ust.7 OWUL wyraźnie stanowi, że finansujący może pomniejszyć świadczenie wyrównawcze o wartość przedmiotu umowy w przypadku gdy spełnione zostaną łącznie następujące przesłanki: zapłata przez korzystającego w terminie 7 dni od daty rozwiązania umowy wszystkich zobowiązań wynikających z umowy, wymagalnych do dnia jej rozwiązania; zwrot przez korzystającego przedmiotu leasingu w terminie i miejscu wskazanym przez finansującego oraz sprzedaż przedmiotu leasingu w terminie nie dłuższym niż 30 dni od daty zwrotu przedmiotu leasingu przez korzystającego, przy czym wszystkie te przesłanki winny zostać spełnione łącznie. Zdaniem sądu okręgowego skoro pomniejszenie świadczenia wyrównawczego było w istocie uprawnieniem finansującego, a nie jego obowiązkiem, a nadto nie została spełniona żadna z przesłanek określonych w § 18 ust.7 OWU, wobec tego brak jest podstaw do wnioskowania, że pozwanemu przysługuje jakikolwiek roszczenie względem powoda o pomniejszenie naliczonego świadczenia wyrównawczego. Nietrafne okazały się twierdzenia pozwanych, że powód powinien zgodnie z art. 709¹⁵ pomniejszyć wartość świadczenia wyrównawczego o korzyści jakie uzyskał z zawarcia umowy na ten sam sprzęt z J. A.. W zakresie możliwości obniżenia świadczenia wyrównawczego strony przewidziały w umowie konieczność spełnienia określonych warunków i analiza sprawy pozwala na stwierdzenie, że warunki te nie zostały przez leasingobiorców spełnione

O odsetkach orzeczono na podstawie art. 481 § 2 k.c. w zw. z art. 359 § 2² k.c. w zw. z § 10 pkt 15 OWUL, zgodnie z którym jeżeli korzystający opóźnia się z dokonaniem wpłaty którejkolwiek opłat przewidzianych w OWUL, finansujący jest uprawniony do naliczania odsetek ustawowych w podwójnej wysokości, nie wyższej jednak niż kwota odsetek maksymalnych określonych w art. 359 § 2² k.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd na podstawie art. 347 k.p.c. utrzymał w całości wyrok zaoczny w mocy i na podstawie art. 338 § 1 k.p.c. a contrario oddalił wniosek restytucyjny pozwanego o zasądzenie 189.276,44 zł.

Apelacją z 25 czerwca 2021 r. pozwany zaskarżył przedmiotowy wyrok w całości, zarzucając naruszenie art. 10 ustawy prawo wekslowe, art. 233 § 1 k.p.c., art. 58 § 1 i 3 k.c., art. 483 § 1 k.c., art. 353¹ k.c., art. 471 k.c., art. 472 k.c., art. 484 § 1 k.c., art. 709¹⁵ k.c., art. 5 k.c., wnosząc o jego zmianę i oddalenie powództwa i uwzględnienie wniosku restytucyjnego, a także o rozstrzygnięcia o kosztach procesu za I i II instancję.

W odpowiedzi na apelację z 10 listopada 2021 r. powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów procesu za II instancję.

Sąd apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna w stopniu, w jakim prowadzi do uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Wyrok sądu I instancji podlegał uchyleniu z powodu nierozpoznania istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.).

Istota sprawy dotyczy przedmiotu procesu. Przedmiot procesu, czyli roszczenie procesowe, to twierdzenie powoda o istnieniu albo nieistnieniu normy indywidualno-konkretnej przytoczonej w powództwie. Do nierozpoznania istoty sprawy w ujęciu art. 386 § 4 k.p.c. dochodzi, gdy sąd nie rozstrzygnął o roszczeniu procesowym, którego treść wyznaczona jest materialnoprawną podstawą żądania powództwa. Taka sytuacja zachodzi w sprawie.

Sąd okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy ze stosunku podstawowego przez niewłaściwe zastosowanie art. 483 § 1 k.c. błędne przyjęcie, że świadczenie wyrównawcze z § 1 ust. 2 lit b. OWU w zw. z § 18 pkt 6 OWU, jest karą umowną. Uznając zatem, że przedmiot procesu dotyczy kary umownej sąd I instancji ocenił, że zastrzeżeniem umowne z art. 483 § 1 k.c. odpowiada art. 709¹⁵ in principio k.c. i jest zgodne z art. 58 § 1 k.c. Przyjmując ten punkt widzenia za trafny sąd okręgowy ocenił, że § 18 ust. 7 OWU reguluje dozwolone przez ustawę przesłanki obniżenia kary umownej, które nie są sprzeczne z art. 709¹⁵ in fine k.c. Ostatecznie przyjęto, że opinie biegłego sądowego wyliczające – w różnych wariantach – świadczenie wyrównawcze, pomniejszone o korzyści, jakie finansujący uzyskał wskutek ich zapłaty przed umówionym terminem zapłaty i rozwiązania umowy leasingu, są bezprzedmiotowe, gdyż roszczenie nie dotyczy świadczenia wyrównawczego.

Błędna jest teza sądu okręgowego, że w sytuacji wypowiedzenia umowy z przyczyn leżących po stronie korzystającego, leasingodawca był uprawniony do żądania kary umownej nazwanej świadczeniem wyrównawczym i takie zastrzeżenie w umowie nie było sprzeczne z art. 483 § 1 k.c.

Wprawdzie sąd okręgowy wskazał, że taki pogląd został wyrażony w uzasadnieniu wyroku SN z 9 września 2020 r., II CSK 758/18, lecz twierdzenie to jest fałszywe. Wynika ono z zaniechania lektury motywów pisemnych tego judykatu i automatycznym przełożeniem wyeksponowanych w publikatorze tez wyroku bez ich właściwego ulokowania w stanie faktycznym niniejszej sprawy. Wbrew wywodom sądu I instancji, SN nie uznał, że świadczenie wyrównawcze z art. 705¹⁹ k.c. stanowi karę umowną. W uzasadnieniu tego wyroku rozważano dopuszczalność zastrzeżenia w umowie leasingu kary umownej za odmowę zwrotu przedmiotu leasingu lub opóźnienie w jego zwrotu. To na tle tych wątpliwości zostało wyrażone zapatrywanie, że „można zastrzec skutecznie na podstawie art. 483 k.c. karę umowną na wypadek odstąpienia od umowy leasingu w razie niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków przez korzystającego, z tym że chodzi tutaj o zobowiązania, jakie powstaną

dla korzystającego w następstwie odstąpienia od umowy leasingu, a nie za niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia pieniężnego. W konsekwencji dla możliwości skutecznego zastrzeżenia kary umownej z tytułu odstąpienia od umowy, nie ma znaczenia, że przyczyną, uprawniającą leasingodawcę do złożenia oświadczenia o odstąpieniu było nienależyte wykonanie przez leasingobiorcę świadczenia pieniężnego (zapłata rat leasingowych). Z uwagi na to, że kary umownej można dochodzić nawet, gdy nie powstała żadna szkoda, wystarczy wykazanie, iż nastąpiło odstąpienie od umowy i że dla naprawienia szkód, jakie mogą powstać z tytułu skutecznego odstąpienia od umowy zastrzeżona została kara umowna”. **Jednocześnie SN podkreślił, że zastrzeżona w umowie leasingu kara umowna za odmowę zwrotu przedmiotu leasingu lub opóźnienie w jego zwrocie dotyczy innego rodzaju zobowiązania pozwanej, niż to, które reguluje art. 709¹⁵ k.c.** Natomiast sąd okręgowy – w oparciu o wyżej wymieniony wyrok SN – stwierdził, że „podziela wyrażony przez SN pogląd w cytowanym orzeczeniu i stoi na stanowisku, że w sytuacji wypowiedzenia umowy z przyczyn leżących po stronie korzystających, leasingodawca był uprawniony do żądania kary umownej nazwanej świadczeniem wyrównawczym i takie zastrzeżenie nie było sprzeczne z art. 483 § 1 k.c.” Wadliwość rozważań sądu okręgowego jest zatem oczywista i ma odpowiednie przełożenie na nierozpoznanie przedmiotu procesu ze stosunku podstawowego, zwłaszcza że sąd I instancji przeprowadza następnie rozważania tak, jakby art. 709¹⁵ k.c. odpowiadał konstrukcji kary umownej.

Świadczenie wyrównawcze z art. 709¹⁵ k.c., mimo tekstu zbliżonego do art. 483 § 1 k.c., nie stanowi kary umownej. Pogląd ten jest utrwalony w wykładni. Tytułem przykładu, SN w wyroku z 15.2.2008 r., I CSK 354/07, OSNC – Zb. dodatkowy 2009, Nr D, poz. 116), wyjaśnił, że przewidziane w art. 709⁵ § 3, art. 709⁸ § 5 i art. 709¹⁵ k.c. należności przysługujące finansującemu w razie wygaśnięcia, odstąpienia i rozwiązania umowy leasingu nie mogą być kwalifikowane jako kara umowna (tak też M. Gutowski, w: M. Gutowski, Kodeks cywilny. Komentarz, t. III, 2022, art. 709¹⁵, Nb 10; Rzewuska, w: M. Załucki, Kodeks cywilny. Komentarz, t. II, 2020, art. 709¹⁵, Nb 6).

Sąd apelacyjny zwraca uwagę, że między art. 483 § 1 k.c. i art. 709¹⁵ k.c. zachodzi istotna różnica. Kara umowna z art. 483 § 1 k.c. należy się niezależnie od tego, czy stronie została wyrządzona szkoda. Natomiast funkcją uprawnienia z art. 709¹⁵ k.c. jest zastąpienie odszkodowania za szkody, jakie poniósł finansujący w związku z przedczesnym rozwiązaniem umowy leasingu, a w konsekwencji najważniejszą przesłanką wyliczenia kwot należnych finansującemu jest wykazanie poniesienia szkody, zaś korzyści uzyskane ponad jej wysokość powinny zostać odjęte od ogólnej kwoty odszkodowania wyliczonego poprzez wspólne zarachowanie pozostałych należnych rat leasingowych, zgodnie z brzmieniem tego przepisu. Wyliczenie świadczenia wyrównawczego w świetle art. 709¹⁵ k.c. powinno mieć przede wszystkim na względzie doprowadzenie do stanu zabezpieczającego interes finansującego w sposób odpowiadający wykonaniu umowy (m.in. wyroków SN z 15.2.2008 r., I CSK 354/07; z 13.1.2012 r., I CSK 176/11; z 18.2.2015 r., I CSK 64/14; z 29.4.2016 r., I CSK 206/15; z 9.9.2010 r., I CSK 641/09; z 28.1.2010 r., I CSK 216/09).

Przewidziana w art. 709¹⁵ k.c. odpowiedzialność korzystającego ma charakter odpowiedzialności kontraktowej. Zgodnie z ogólnym założeniem odpowiedzialności odszkodowawczej, odszkodowanie ma przywrócić stan, jaki istniałby, gdyby nie doszło do zdarzenia wyrządzającego szkodę, nie może natomiast przewyższać uszczerbku powstałego w majątku poszkodowanego (art. 361 § 2 k.c.). Względem na to, że odszkodowanie nie może przewyższać uszczerbku zaistniałego w majątku poszkodowanego, uzasadnia zaliczenie na poczet szkody korzyści uzyskanych przez poszkodowanego, czyli - innymi słowy - compensatio lucri cum damno (zob. np. postanowienie SN z 12.03.2010 r., III CZP 7/10). Zaliczenie korzyści na poczet szkody uzależnia się od tego, aby korzyść i uszczerbek stanowiły następstwo tego samego zdarzenia. Choć bywa wyrażane także odmienne zapatrywanie (zob. np. wyrok SN z 7.3.2002 r., II CKN 727/99), nie jest konieczne istnienie między uzyskaniem korzyści a zdarzeniem powodującym szkodę adekwatnego związku przyczynowego, wystarczy, aby zdarzenie powodujące szkodę stanowiło *conditio sine qua non* uzyskania korzyści. Jak trafnie wyjaśniono, wymaganie adekwatnego związku przyczynowego wykluczałoby zaliczenie korzyści na poczet szkody w przypadkach ubezpieczenia mienia. Ponadto wymaga się, aby korzyść podlegająca zaliczeniu na poczet szkody zaspokajała te same interesy poszkodowanego, do których zaspokojenia zmierza odszkodowanie (tak wyrok SN z 9.9.2010 r., I CSK 685/09).

Natychmiastowa, tj. z chwilą rozwiązania umowy leasingu wskutek jej wypowiedzenia, zapłata finansującemu przez korzystającego wszystkich przewidzianych w umowie, a nieuiszczonych rat ma na celu przywrócenie takiego stanu, w jakim finansujący znajdowałby się, gdyby korzystający należycie wykonywał umowę leasingu i nie dał powodów do jej przedwczesnego zakończenia. Pełni zatem funkcje odszkodowania za szkodę wyrządzoną finansującemu wskutek naruszenia przez korzystającego umowy leasingu z przyczyn, za które on odpowiada (por. wyrok SN z dnia 15.2.2008 r., I CSK 354/07, OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 116). Pełna jednak kwota ustalonych w umowie, a niezapłaconych rat mogłaby przewyższać uszczerbek powstały w majątku finansującego, czyli wykraczać poza wyznaczone przez art. 361 § 2 k.c. granice dopuszczalnej wysokości odszkodowania. Z tego względu w art. 709¹⁵ k.c. przewidziano pomniejszenie kwoty umówionych, a niezapłaconych rat m.in. o korzyści, jakie finansujący uzyskał wskutek zapłaty rat przed terminem określonym w umowie leasingu.

Przyjęcie, że art. 709¹⁵ k.c. stanowi świadczenie wyrównawcze, które nie jest karą umowną, aktualizuje potrzebę rozważania, czy przepis ten jest przepisem dyspozytywnym, czy też bezwzględnie obowiązującym. W zależności od tej oceny sąd okręgowy powinien wyjaśnić, czy zastrzeżenie świadczenia wyrównawczego w § 1 ust. 2 lit. b OWU w zw. z § 18 ust. 6 OWU, których tekst odbiega od art. 709¹⁵ k.c., jest zgodne z naturą (właściwością zobowiązania) świadczenia wyrównawczego (art. 353¹ k.c.), a zatem, czy jest zgodny z ustawą (art. 58 § 1 k.c.). Ustalenie, że § 1 ust. 2 lit. b OWU jest ważny będzie wymagało dalszej kontroli na takiej samej płaszczyźnie postanowienia z § 1 ust. 2 lit. a i § 18 ust. 7 OWU. Istotne jest bowiem to, czy modyfikacja przesłanek pomniejszenia świadczenia wyrównawczego z § 18 ust. 7 OWU realizuje funkcję odszkodowawczą, która jest celem art. 709¹⁵ k.c. Jeżeli jednak sąd okręgowy uzna, że § 18 ust. 7 OWU jest ważny i skuteczny, będzie miał na względzie, że jego zastosowanie nie stanowi uprawnienia leasingodawcy, w tym sensie, że nie obejmuje on swobodnego jego uznania, lecz stanowi bezwzględną podstawę pomniejszenia świadczenia wyrównawczego w przypadku spełnienia przesłanek w nim przewidzianych. Przyjęcie bowiem, że pomniejszenie uzyskanych korzyści leży w dowolnym uznaniu leasingodawcy byłoby oczywiście sprzeczne z istotą świadczenia wyrównawczego.

Sąd okręgowy weźmie również pod rozwagę, że obliczenie świadczenia wyrównawczego z uwzględnieniem pomniejszenia uzyskanych korzyści przez finansującego wymaga wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.). Biegły sądowy sporządził opinie w różnych wariantach w zależności od możliwego kierunku oceny prawnej i dowodów przez sąd okręgowy. Już z treści tych opinii wynika, że ustalenie tak rozumianego wysokości świadczenia wyrównawczego – wbrew stanowisku sądu I instancji - nie polega na przeprowadzeniu zwykłych operacji matematycznych.

Wyrok sądu okręgowego podlegał uchyleniu w całości, ponieważ pozostałe roszczenia zgłoszone przez powoda pozostają w związku z rozstrzygnięciem o świadczeniu wyrównawczym i mogą rzutować na korzyści podlegające pomniejszeniu w ramach świadczenia wyrównawczego.

Ponownie rozpoznając sprawę - zgodnie z art. 386 § 6 k.p.c. - sąd I instancji będzie miał na względzie wyżej przeprowadzone rozważania oraz dokona ustaleń faktycznych identyfikujących przedmiot procesu także na płaszczyźnie odpowiednich przepisów OWU regulujących świadczenie wyrównawcze i zasady jego pomniejszenia.

Mając na uwadze powyższe sąd apelacyjny – na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c. – orzekł jak w sentencji.

Przemysław Feliga